

Vaalikelpoisuus aluevaltuustoon, HYVILin yleiskirje

Aluevaalilautakunta 20.02.2025 § 7

ÖVPH/181/00.02.00/2025

Valmistelija Berg Päivi
Lisätietoja: puhelinnumero: 040 128 6234, etunimi.sukunimi@ovph.fi

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy on hyvinvointialueen päättäjiä, eli luottamushenkilöitä, viranhaltijoita ja työntekijöitä palveleva yhtiö. Se tarjoaa sote-muutostukea, neuvontaa, lainsäädäntötyöhön vaikuttamista sekä verkostoja.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy on lähettänyt hyvinvointialueille 10.12.2024 päivätyn yleiskirjeen, jossa käsitellään hyvinvointialuelain mukaan määräytyvää vaalikelpoisuutta aluevaltuustoon. Yleiskirjeeseen on otettu myös kunnallis- ja kuntayhtymähallintoa koskevaa oikeuskäytäntöä, jolla on relevanssia myös arvioitaessa vaalikelpoisuutta aluevaltuustoon (liite). Yleiskirje on viety tiedoksi myös aluehallituksessa 20.1.2025 § 15 ja aluevaltuustossa 10.2.2025 § 5.

Koska aluevaalilautakunta vahvistaa ehdokasasettelun ja vaalien tuloksen, annetaan lautakunnalle informaatio vaalikelpoisuudesta.

Tiivistelmä vaalikelpoisuudesta:

Aluevaltuusto valitaan hyvinvointialuelain 23 §:n mukaan aluevaaleilla, jotka ovat välittömät, salaiset ja suhteelliset sekä yhtäläiseen äänioikeuteen perustuvat. Aluevaalit ja kuntavaalit järjestetään samanaikaisesti sunnuntaina 13.4.2025. Aluevaalit toimitetaan kuntavaalien yhteydessä joka neljäs vuosi ja aluevaltuuston toimikausi alkaa kesäkuun alusta. Aluevaaleissa vaalipiirinä on hyvinvointialue.

Vaalikelpoisuudesta aluevaltuustoon säädetään hyvinvointialueissa. Ehdokkaaksi asetetun henkilön vaalikelpoisuuden ratkaisee aluevaalilautakunta käsitellessään ehdokashakemukset. Tulkinnanvaraisessa tilanteessa ohjeena on, ettei henkilöä poisteta ehdokaslistalta.

Edellytyksistä, jotka henkilön on täytettävä, jotta hänet ylipäätään voidaan valita hyvinvointialueen luottamustoimeen, säädetään hyvinvointialuelain 76 §:ssä. Säännöksessä tarkoitettujen yleisen vaalikelpoisuuden edellytysten tulee olla olemassa silloin, kun henkilö valitaan luottamustoimeen.

Vaalikelpoinen on henkilö,

1. joka on kyseisen hyvinvointialueen asukas (jonka kotikunta kuuluu kyseiseen hyvinvointialueeseen),
2. jolla on jollakin hyvinvointialueella äänioikeus aluevaaleissa (henkilö täyttää 18 vuotta viimeistään vaalipäivänä ja hänen kotikunta kuuluu kyseiseen hyvinvointialueeseen väestötietojärjestelmän tietojen mukaan 21.2.2025) ja
3. jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi.

ja on Suomen taikka muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin tai Norjan kansalainen.

Vaalikelpoisuuden rajoituksista aluevaltuustoon säädetään hyvinvointialuelain 77 §:ssä. Vaalikelpoinen aluevaltuustoon ei ole:

1. valtion virkamies, joka hoitaa välittömästi hyvinvointialuetta koskevia valvontatehtäviä,
2. hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö, joka toimii aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen tai hyvinvointialueen liikelaitoksen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä,

3. hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön eikä
4. hyvinvointiyhtymän jäsenenä olevan hyvinvointialueen aluevaltuuston osalta hyvinvointiyhtymän palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön.

Hyvinvointialueen palveluksessa olevien vaalikelpoisuutta aluevaltuustoon rajoittava säännös koskee aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen tai hyvinvointialueen liikelaitoksen

- johtavassa tehtävässä toimivaa henkilöä ja

- johtavaan tehtävään rinnastettavaa vastuullista tehtävää hoitavaa henkilöä.

Vaalikelpoisuus ratkaistaan henkilön tosiasiallisten tehtävien ja aseman, ei nimikkeen perusteella.

Johtava tehtävä tarkoittaa aluehallituksen tehtäväalueen ylin viranhaltija sekä hyvinvointialueen liikelaitoksen johtaja sekä tehtäväalan vastuuviranhaltijoita, eli johtajia, päälliköitä ja vastuuhenkilöitä ja muut johtavat viranhaltijat sekä henkilöt, jotka eivät toimi johtavassa tehtävässä, mutta hoitavat siihen rinnastettavaa vastuullista tehtävää. Myöskään itsenäisessä asiantuntijatehtävässä toimivat viranhaltijat eivät ole vaalikelpoisia aluevaltuustoon.

Valtuutettu voi hyvinvointialuelain 83 §:n mukaan menettää vaalikelpoisuutensa valtuustokauden aikana, jolloin hänen luottamustoimensa päättyy. Vaalikelpoisuuden menettäminen voi koskea vaalikelpoisuuden yleisiä (76 §) tai erityisiä (77 §) edellytyksiä. Yleensä henkilö itse ilmoittaa vaalikelpoisuutensa menetyksestä, mutta asiaan voidaan puuttua myös viran puolesta. Aluevaltuuston täytyy päätöksellään todeta valtuutetun luottamustoimi päättyneeksi vaalikelpoisuuden menettämisen johdosta. Toteamispäätös pannaan täytäntöön heti.

Jos valtuutetun on todettu menettäneen vaalikelpoisuutensa, aluevaltuuston puheenjohtaja kutsuu hänen sijaansa jäljellä olevaksi toimikaudeksi asianomaisen vaaliliiton, puolueen tai yhteislistan järjestyksessä ensimmäisen vielä valtuutetuksi kutsumattoman varavaltuutetun (hyvinvointialuelaki 25.2 §).

Jos valtuutettu otetaan enintään kuuden kuukauden ajaksi hoitamaan tehtävää, joka 77 §:n nojalla aiheuttaisi vaalikelpoisuuden menettämisen, hän ei menetä vaalikelpoisuuttaan. Palvelussuhteen kestäessä valtuutettu ei kuitenkaan saa hoitaa luottamustointaan.

Puheenjohtajan päätösehdotus:

Aluevaalilautakunta merkitsee Hyvilin yleiskirjeen tiedoksi.

Päätös:

Merkittiin Hyvilin yleiskirje tiedoksi.